

VAITELIAISUUSPYYNTÖ POISTETTU

EU/YUTP/EDUSKUNNALLE TIEDOTTAMINEN/Valko-Venäjään kohdistettujen pakotteiden muuttaminen

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Nyt käsiteltävänä olevat ehdotukset pakotteiksi sisältävät pakotelistattavia henkilöitä ja yhteisöjä, jotka ovat vastuussa Valko-Venäjän sisäisen tilanteen heikentymisestä ja jotka voidaan nähdä osalliseksi Valko-Venäjän osallistumiseen Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainassa. Käsittelyssä oleva paketti on valmisteltu Valko-Venäjän vilpillisten vaalien vuosipäivän 9.8. johdosta, jonka yhteydessä uudet pakotteet on määrä julkistaa.

EU on asettanut pakotteita Valko-Venäjää kohtaan vuodesta 2004. Pakotteita on jatkettu ja laajennettu asteittain. Perusteena on ollut sekä Valko-Venäjän sisäinen tilanne että Venäjän 24.2.2022 aloittama hyökkäyssota Ukrainassa. Valko-Venäjän aluetta on käytetty Ukrainaa vastaan kohdistuneeseen hyökkäykseen. Tämä tarkoittaa, että Valko-Venäjä katsotaan osalliseksi hyökkäystekoon.

Eurooppa-neuvosto vaati päätelmissään 20.-21.10.2022 Valko-Venäjää lopettamaan Venäjän hyökkäyssodan avustamisen sekä totesi EU:n valmiuden reagoida nopeasti uusilla Valko-Venäjän vastaisilla pakotteilla.

Tavoitteena on yhdenmukaistaa Valko-Venäjään kohdistettuja pakotteita Venäjään kohdistettujen pakotteiden kiertämisen ehkäisemiseksi. Tämä keskustelu on edelleen kesken.

Suomen kanta

Suomi tukee ehdotettuja lisälistauksia Valko-Venäjään kohdistuvan pakotejärjestelmän puitteissa.

Suomi pitää tärkeänä, että pakotteet ovat vaikuttavia ja uskottavia. Pakotteiden tarkoituksena on vaikuttaa Valko-Venäjän hallintoon mahdollisimman vahvasti, kuitenkin siten että vaikutukset tavallisiin kansalaisiin ja EU:n intresseihin maassa minimoitaisiin.

Suomi pitää tärkeänä, että EU:n pakotepäätöksissä lähtökohtina ovat yhtenäisyys, johdonmukaisuus ja vahva oikeusperusta.

Pääasiallinen sisältö

Nykyiset EU:n Valko-Venäjään kohdistamat pakotteet perustuvat neuvoston päätökseen 2012/642/YUTP ja asetukseen (EY) N:o 765/2006 niihin myöhemmin tehdyine muutoksineen.

Pakotelistauksia tarkastellaan säännöllisesti, vähintään 12 kuukauden välein. Pakotteet ovat tällä hetkellä voimassa 28.2.2024 saakka.

Nyt käsiteltävänä olevat ehdotukset sisältävät pakotelistattavia henkilöitä ja yhteisöjä, jotka ovat syyllistyneet muun muassa ihmisoikeusloukkauksiin ja joilla on yhteys nykyregimiin.

Pakotelistattaviin henkilöihin sovelletaan maahantulo- ja kauttakulkukieltoa EU:n alueella. Henkilöihin ja yhteisöihin kohdistetaan varojen ja taloudellisten resursien jäädyttäminen. Lisäksi pakotelistattuihin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistetaan kieltä asettaa varoja tai taloudellisia resursseja näiden saataville tai hyödynnettäväksi suoraan tai välillisesti.

Kesäkuussa 2022 Valko-Venäjään kohdistettujen rajoittavien toimenpiteiden perusteita myös muutettiin koskemaan Valko-Venäjän osallisuutta kiellettyyn voimankäyttöön Ukrainassa. Kesäkuussa 2022 neuvosto myös päätti pakotteista 12 henkilölle ja 8 yhteisölle, jotka osallistuvat kansallisiin tukahduttamistoimiin ja ihmisoikeusloukkauksiin Valko-Venäjällä.

Neuvoston 15.11.2021 voimaan tulleilla pakotesäädöksillä laajennettiin pakotteiden kohdentamisperusteita, jotta kohdennettuja rajoittavia toimenpiteitä voidaan soveltaa sellaisiin luonnollisiin henkilöihin, oikeushenkilöihin, yhteisöihin tai elimiin, jotka järjestävät tai ovat osallisina sellaisissa Lukašenkan hallinnon järjestämissä toimissa, joilla helpotetaan unionin ulkorajojen laitonta ylittämistä tai kiellettyjen tavaroiden siirtämistä ja rajoitettujen tavaroiden laitonta siirtämistä, mukaan lukien vaaralliset tavarat, jonkin jäsenvaltion alueelle. Lisäksi näillä neuvoston pakotesäädöksillä otettiin käyttöön tiettyjä poikkeuksia kieltöön myöntää vakuutuksia ja jälleenvakuutuksia Valko-Venäjän hallitukselle sekä Valko-Venäjän julkisille elimille ja virastoille.

Sektoripakotteita kohdistettiin 25.6.2021 alkaen seuraaville aloille: salakuuntelulaitteiden vientikieltä Valko-Venäjälle, kaksikäyttötutteen vientirajoitukset, Valko-Venäjää koskevan aseidenvientikiellon laajennus, tupakkatuotteiden tuontikieltä, tuontirajoituksia öljy- ja petrokemian alalle sekä tuontirajoituksia potaskalle ja rajoituksia finanssisektorille.

Pakotejärjestelmää laajennettiin myös 4.6.2021. Tämän laajennuksen mukaan valkovenäläisten lentoyhtiöiden ei sallita nousta, laskeutua tai lentää EU-maiden ilmatilassa. Poikkeuksen kieltoon muodostavat humanitaarinen tilanne, hätäymlento tai hätälaskeutuminen. Kiellon vaikutuksia tarkastellaan säännöllisesti.

Valko-Venäjän tilanne

Valko-Venäjän presidenttinä vuodesta 1994 toiminut A. Lukašenka valittiin uudelle kaudelle 9.8.2020. Keskusvaalilautakunnan mukaan hän sai noin 80 prosenttia äänistä. Opposition pääehdokkaan Svjatlana Tsihanouskajan ääniosuus oli noin 10 prosenttia. Mukana olleet presidenttiehdokkaat lukuun ottamatta Lukašenkaa eivät ole hyväksyneet vaalitulosta. Etyj/ODIHR totesi 10.8.2020, että vaaleihin liittyi vakavia väärinkäytöksiä.

EU ei tunnusta vaalitulosta. EU on toistuvasti kehottanut lopettamaan väkivallan, vapauttamaan poliittiset vangit ja kunnioittamaan valkovenäläisten oikeuksia ja vapauksia. EU korostaa kansalaisten oman tahdon kunnioittamista ja kehottaa kansalliseen vuoropuheluun tilanteen rauhanomaiseksi ratkaisemiseksi. EU tuomitsee viranomaisten väkivallan rauhanomaisia mielenosoittajia, demokratialiikkeen edustajia, riippumatonta mediaa, kansalaisyhteiskuntaa ja tavallisia ihmisiä kohtaan. Suomi yhtyy näihin linjauksiin.

Tilanne Valko-Venäjällä huonontuu entisestään. Viimeisimpänä kehityskulkuna Wagner-palkkasotilasjoukkoja on siirtynyt Venäjältä Valko-Venäjälle. Maan poliittinen ja taloudellinen riippuvuus Venäjästä on vahvistunut. Lukašenkan hallinto jatkaa ihmisoikeusloukkauksia ja hallinnon arvostelijoihin, riippumattomaan mediaan ja kansalaisyhteiskuntaan kohdistuvat sortotoimet kovenevat. Kansalaisjärjestöjen toiminta on äärimmäisen rajoitettua, ja elokuun 2020 jälkeen on lakkautettu yli 1400 järjestöä. Myös ay-liikkeen toimintaa on huomattavasti rajoitettu, eikä maassa ole riippumatonta mediaa. Elokuun 2020 jälkeen kymmeniä tuhansia kansalaisia on tullut pidätetyksi. Poliittisia vankeja on yli 1500. Heidän olosuhteensa ovat heikot, he kokevat säännöllistä ja systemaattista epäinhimillistä kohtelua, eikä heille sallita oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Lisäksi poissaolevana on vankeuteen tuomittu ulkomailla olevia oppositiovaikuttajia. Valko-Venäjä onkin laajentanut juridisia keinojaan opposition vainoamiseksi, mukaan lukien kuolemanrangaistuksen käytön laajentaminen. Valko-Venäjä on myös käyttänyt muuttoliikeyhtiä poliittisena välineenä järjestäen erityisesti syksyllä 2021 siirtolaisia Latvian, Liettuan ja Puolan rajoille. Vuonna 2023 muuttoliike on jälleen tasaisesti kasvanut, ja erityisesti Puolan rajalta on raportoitu jatkuvasti kasvavia lukuja.

Poliittisella oppositiolla ei ole Valko-Venäjällä toimintamahdollisuuksia. Hallinnon sortotoimien vuoksi maan oppositioedustajat ovat joko paenneet ulkomaille tai heidät on vangittu. Lukašenka ei ole osoittanut halukkuutta aitoon vuoropuheluun opposition kanssa tai keskusteluun kansainvälisen yhteisön kanssa. Maanpaossa toimivan opposition tavoitteena on luoda demokraattinen Valko-Venäjä. Elokuussa 2022 demokraattisen opposition johtohahmona pidetty Svjatlana Tsihanouskaja edustajineen perusti siirtymäkauden hallituksen (United Transitional Cabinet, UTC). Transitiollahituksella on toimisto Vilnassa, edustusto Brysselissä ja useita nk. suurlähetystöjä eri maissa. Kesäkuussa 2023 EU:n ja Valko-Venäjän demokraattisten voimien sekä kansalaisyhteiskunnan välille muodostettiin puolivuositain kokoontuva neuvoa-antava ryhmä.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

UM/ITÄ-20, Sirpa Oksanen, 0295 350 472
UM/OIK-10, Mikael Ruotsi, 0295 350 826

VAHVA-tunnus

EU/261/2023